gemeente Staphorst

Raadsvoorstel

Raadsvergadering: 02-02-21
Agendapunt:
Kenmerk: ADV/21 - 15156
Zaaknr: Z36732
Datum voorstel: 12-01-21
Portefeuillehouder: Wethouder mr. A. Mussche
Informant: mevr. R. Koops

Onderwerp: Startnotitie klimaatadaptatie: risicodialogen en uitvoeringsagenda

---

Voorstel

1. In te stemmen met de aanpak voor het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en het opstellen van de uitvoeringsagenda zoals deze beschreven is in de bijgevoegde raadsstartnotitie.

Inleiding

In mei 2020 heeft uw raad ingestemd met een voorstel over het programma Energie & Klimaat. In dit voorstel zijn doelstellingen opgenomen over de thema's energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Ten aanzien van het thema klimaatadaptatie is afgesproken dat de gemeente uiterlijk in 2021 via stresstesten, risicodialogen en een uitvoeringsagenda de opgaven en maatregelen in beeld heeft gebracht. Uiterlijk in 2030 is de financiële dekking voor alle maatregelen die (nog) moeten gebeuren, geborgd.[1] Omdat de resultaten uit de in 2019 uitgevoerde stresstest beschikbaar zijn, willen we vervolgstappen nemen door met de risicodialogen het bewustzijn over de kwetsbaarheid van klimaatverandering op lokaal niveau te vergroten en na te gaan of en welke maatregelen we moeten nemen om die kwetsbaarheden te beperken. Ook willen we afspraken maken over wat betrokken partijen kunnen en willen doen om een bijdrage te leveren aan een klimaatbestending Staphorst. Deze afspraken leggen we vast in de uitvoeringsagenda.
Dit voorstel gaat over het proces voor het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en de totstandkoming van de uitvoeringagenda, welke dient te worden opgeleverd in kwartaal 4 van 2021. Procesmatig gezien kan hierbij aan de volgende knoppen gedraaid worden:

1. Welke onderwerpen gaan we bij de risicodialogen bespreken?
2. Met wie gaan we in gesprek?
3. Hoe gaan we in gesprek?

De reden om met de risicodialogen en de uitvoeringsagenda aan de slag te gaan, is dat het klimaat verandert. Dit zien we terug in onze dagelijkse werkelijkheid: zo werden in de hete zomers van 2018 en 2019 hitterecords verbroken en leidde de lange droogte in 2018 tot schade aan landbouw en natuur. Ook in 2020 waren er een paar extreme hoosbuien. In de toekomst wordt het warmer en zullen heftige regenbuien ook vaker voorkomen, waarbij wateroverlast kan optreden. Om ervoor te zorgen dat onze

---

[1] Dit betekent dat voor nog uit te voeren maatregelen wordt aangegeven wat de kosten zijn, en dat de benodigde middelen daarvoor zijn vastgelegd in de begroting.

kinderen ook in de toekomst prettig in Staphorst kunnen wonen, werken en leven, moeten we ons voorbereiden op extremere weersomstandigheden. Hiervoor moeten we de openbare ruimte, tuinen, erven en woningen aanpassen aan klimaatverandering. Het proces waarin we ons aanpassen aan klimaatverandering, vaak uitgedrukt in termen van wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen, noemen we klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie gaat de komende jaren een steeds grotere rol spelen in de werkzaamheden van de gemeente. Hierbij is een integrale aanpak van alle teams noodzakelijk.

Argumenten

1.1 *In de Omgevingsvisie is afgesproken dat we "aangepast willen zijn aan het veranderende klimaat"*
In de Omgevingsvisie van Staphorst is opgenomen dat "we aangepast willen zijn aan het veranderende klimaat". Daarmee is klimaatadaptatie op zichzelf een onderdeel van het thema verantwoord vernieuwen van de Omgevingsvisie. Wat dat veranderende klimaat voor gevolgen heeft voor de gemeente Staphorst, is duidelijk geworden door de klimaatstresstest. Om de negatieve gevolgen te beperken en eventuele kansen te benutten, is er actie nodig. De risicodialogen en uitvoeringsagenda dragen bij aan de inrichting van een klimaatrobuuste omgeving.

1.2 *In het programma Energie & Klimaat is vastgesteld dat klimaatadaptatie (stresstesten en risicodialogen) één van de vijf projecten is dat de hoogste prioriteit krijgt*
Doordat klimaatadaptatie net als vijf andere projecten wordt geprioriteerd, wordt erkend 'dat niet bezig gaan met klimaatadaptatie leidt [...] tot diverse risico's'. Hierdoor is de weg vrijgemaakt om te starten met de risicodialogen.

1.3 *Alle overheden moeten uiterlijk eind 2021 een uitvoeringsagenda hebben opgesteld*
In het Bestuursakkoord Ruimtelijke Adaptatie steunen het Rijk, IPO, de UvW en VNG het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) waarin wordt gesteld dat de ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050 zo goed als mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is. Daarvoor is het noodzakelijk dat er uiterlijk in 2021 een uitvoeringsagenda met maatregelen tegen wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van overstromingen is vastgesteld middels de risicodialogen.

Kanttekeningen

1.1 *Klimaatverandering is toch iets van alle tijden?*
Door natuurlijke schommelingen in het klimaat zijn er in het verleden zowel warme als koude perioden geweest. Het verschil is dat de temperatuur op aarde vandaag de dag sneller stijgt dan ooit. De oorzaak hiervan is dat onze uitstoot van broeikasgassen – waaronder het belangrijkste broeikasgas CO_2 – de afgelopen 130 jaar sterk is toegenomen, omdat we gebruikmaken van fossiele brandstoffen, intensieve landbouw en ontbossing. Door broeikasgassen houdt de atmosfeer warmte vast, waardoor de temperatuur op aarde stijgt. Het klimaat verandert door deze stijging van de temperatuur. De maatregelen die worden genomen om de omgeving aan te passen aan klimaatverandering als gevolg van menselijk handelen en om de omgeving te beschermen tegen de gevolgen daarvan, heet klimaatadaptatie.

1.2 Een risicodialoog is eigenlijk nooit echt 'af'

Klimaatadaptatie is een cyclisch proces. Daarmee is een risicodialoog eigenlijk nooit echt 'af'. Er kunnen zich immers altijd omstandigheden voordoen waardoor het nodig is om een nieuwe risicodialoog te voeren, bijvoorbeeld als er plannen worden gemaakt voor een nieuwbouwwijk. Toch is het verstandig om naar de afronding toe te werken, zodat er concrete stappen voor klimaatadaptatie kunnen worden gezet. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is afgesproken dat overheden een cyclus van zes jaar doorlopen van 'Weten, Willen en Werken'. Dit houdt in dat de kwetsbaarheden uit de klimaatstresstest elke zes jaar worden geactualiseerd (Weten) door te kijken naar ontwikkelingen in het klimaat en de invloeden van ruimtelijke inrichting (bijvoorbeeld naar aanleiding van de uitvoering van maatregelen zoals afgesproken in de uitvoeringsagenda). Hieruit volgt dan weer een nieuw risicodialoogproces (Willen), waarna de afspraken over wie verantwoordelijk is voor welke maatregelen weer landen in de uitvoeringsagenda (Werken). Vanaf 2025 begint deze cyclus voor Staphorst dus opnieuw.

1.3 Klimaatadaptie is geen project maar een proces

Klimaatadaptatie is een onderwerp dat niet alleen het fysieke domein maar ook het sociale domein raakt. De integratie van klimaatadaptatie binnen het sociale domein alsook de verwerving met het fysieke domein zijn allebei belangrijk. Daarbij geldt dat klimaatadaptatie onderdeel moet worden van de dagelijkse werkzaamheden, en niet moet worden gezien als een extra taak. Dit proces heeft tijd nodig. Daarom is het belangrijk om in de beginfase van de risicodialogen alle gemeentelijke stakeholders te betrekken.

Maar het klimaatbestendig maken van Staphorst is niet alleen een taak van de gemeente. Buiten de gemeentelijke organisatie kan klimaatadaptatie als een verantwoordelijkheid van de gehele samenleving worden gezien. We hebben immers de hulp nodig van partijen uit de samenleving om een klimaatbestendige gemeente te worden. Dit betekent dat alle inwoners, ondernemers en belangenorganisaties een steentje moeten bijdragen. Gedeeld eigenaarschap is hiervoor een voorwaarde. We streven ernaar om gedeeld eigenaarschap ofwel gezamenlijke verantwoordelijkheid te bereiken door de risicodialogen telkens aan te gaan met gelijkwaardige partijen. Uiteindelijk moeten alle betrokken medewerkers en partijen uit de samenleving in staat zijn om klimaatadaptief te handelen.

Met betrekking tot het voeren van de lokale risicodialogen zullen we ons alleen richten op de klimaatstressopgaven met aanzienlijke effecten die nog niet worden opgepakt in een ander (regionaal) traject of gremium. Een aantal klimaatstressopgaven wordt al opgepakt in andere trajecten en gremia, zoals droogte en bodemdaling in het IBP Vitaal Platteland en de Veenweidevisie. Er wordt voor deze onderwerpen geen lokale risicodialoog vanuit de gemeente opgestart, maar de dialoog vindt plaats door aan te haken bij een bestaand proces. Zo voorkomen we dat er dubbele dialogen worden gevoerd. Wel worden de resultaten en maatregelen voor klimaatadaptatie uit regionale trajecten meegenomen in de lokale dialogen en uitvoeringsagenda, zodat de regionale maatregelen worden geborgd binnen de gemeentelijke organisatie.

1.4 Reguleren en borgen is een voorwaarde voor klimaatadaptief handelen

Om te voorkomen dat klimaatadaptatie blijft hangen in mooie visies en goede bedoelingen, en om dagelijks en strategisch klimaatbestendig en waterrobuust handelen te ondersteunen, moet de aanpak zoals beschreven in de uitvoeringsagenda worden gereguleerd en geborgd. Zoals ook wordt benadrukt in de kanttekening hierboven, is klimaatadaptatie een sectoroverstijgend thema. De Omgevingsvisie is daarom een middel om klimaatadaptatie integraal aan te vliegen en zodoende klimaatadaptatie met andere opgaven te verbinden. Op zijn beurt kan borging van klimaatadaptatie binnen de Omgevingsvisie

en het Omgevingsplan ondersteuning bieden bij het integreren van klimaatadaptatie bij de huidige takenpakketten en beleidsplannen. Zo zouden er regels met normen en standaarden kunnen worden opgenomen over klimaatadaptief bouwen en inrichten, op basis waarvan kan worden gereguleerd.

Keuze en effect
De bijgevoegde raadsstartnotitie gaat over het proces voor het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en het opstellen van de uitvoeringsagenda. Met het instemmen met de bijgevoegde raadsstartnotitie geeft u uitvoering aan bovenstaand proces, en dit heeft de volgende gevolgen:

Risicodialogen

- De risicodialogen zijn gericht zijn op de klimaatstressopgaven wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen van overstroming die een aanzienlijk effect hebben op de thema's gezond wonen en werken, landschap, natuur en recreatie, belangrijke netwerken/vitale en kwetsbare functies, en bewust boeren. Dit betekent zowel dat er dialogen worden opgestart voor de urgente kwesties waarop actie vereist is en die nog niet (regionaal) worden opgepakt, en dat er een koppeling wordt gemaakt met urgente kwesties die al in trajecten van de provincie Overijssel, het IBP Vitaal Platteland en RIVUS worden behandeld. Hierdoor worden de uitkomsten uit deze trajecten ook op lokaal niveau geborgd.
- Er wordt waar mogelijk verbinding gezocht met andere (regionale) beleidsontwikkelingen, zoals de Regionale Energiestrategie, Transitievisie Warmte, de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan, nieuwbouwprojecten, en bermen- en wegenbeheerplannen.
- De aanpak van de klimaatstressopgaven kan per gebied verschillend zijn, waardoor er per gebied ook andere stakeholders betrokken kunnen worden.
- Er worden risicodialogen gevoerd met interne en externe stakeholders en bewoners van maart tot en met juli 2021. Op basis van hun invloed en belangen krijgen externe stakeholders een rol toegewezen die overeenkomt met een trede van de participatieladder. De rollen variëren van coproduceren, adviseren en raadplegen tot informeren.
- De resultaten van de dialogen landen in de klimaatadaptiestrategie Staphorst, waarin de aanpak staat beschreven om tot een klimaatbestendig en waterrobuust Staphorst te komen in 2050. Dit wordt geen boekwerk, maar een praktische aanvliegroute voor Staphorst. Deze wordt in augustus en september 2021 opgesteld samen met de definitieve uitvoeringsagenda.
- De risicodialogen dragen bij aan een vergroot bewustzijn over de gevolgen van klimaatverandering bij de verschillende domeinen van de gemeentelijke organisatie en bij externe stakeholders. Pas als we ons bewust zijn van de problematiek én kansen rondom klimaatverandering, kunnen we onze verantwoordelijkheid voor klimaatadaptatie nemen.

Uitvoeringsagenda

- In de uitvoeringsagenda wordt beschreven hoe de klimaatadaptatiestrategie in de gemeente Staphorst wordt uitgevoerd, en daarmee hoe Staphorst klimaatbestendig kan worden ingericht. De ambities en doelen uit de risicodialogen vormen de basis voor een uitwerking in maatregelen op korte termijn en oplossingsrichtingen op lange termijn. Deze worden opgenomen in de uitvoeringsagenda, samen met een planning en een eventuele investeringsagenda. Er kunnen al concrete maatregelen in terecht komen, maar er kunnen ook procesafspraken worden gemaakt of afspraken over de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling. Ook bestuurlijke toewijding is noodzakelijk. Wanneer de uitvoeringsagenda gereed is, volgt de implementatie van de beschreven maatregelen. Dit kunnen fysieke maatregelen zijn, maar ook beleidsmaatregelen en processtappen.

- In mei 2021 wordt het eerste gedeelte van de uitvoeringsagenda opgesteld. Hierin komen de maatregelen terecht die als laaghangend fruit of *quick wins* worden gezien, en die dus met een kleine inspanning kunnen worden doorgevoerd. Het gevolg daarvan is dat deze maatregelen dan nog kunnen worden verwerkt in de zomernota.
- De definitieve uitvoeringsagenda wordt in Q4 van 2021 ter besluitvorming aan uw raad voorgelegd.

Beleid- en regelgeving

- Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) waarin de Rijksoverheid, provincies, waterschappen en gemeenten samenwerken aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Nederland;
- Het Bestuursakkoord Ruimtelijke Adaptatie;
- De opdracht 'Samen aan de slag voor het klimaat' van het Interbestuurlijk Programma (IBP);
- De Omgevingsvisie van Staphorst, waarin de gemeente laat weten dat ze aangepast wil zijn aan het veranderende klimaat.

Financiën, Belastingen, risico's en beheersmaatregelen

Financiën

Kosten

Bij het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en het opstellen van de uitvoeringsagenda, is ondersteuning van een extern bureau nodig. Binnen de gemeentelijke organisatie is er onvoldoende capaciteit beschikbaar om alle processtappen zelfstandig te doorlopen. De kosten van het proces zijn ingeschat tussen de €25.000,- en maximaal €50.000,-. Deze kosten zijn incidenteel en worden naar verwachting volledig in 2021 gemaakt.

Dekking

De kosten worden gedekt uit het incidentele projectbudget voor het programma Energie & Klimaat. De incidentele projectengelden voor het programma Energie & Klimaat zijn opgenomen in de zomernota 2020 onder hoofdstuk 5 'Nieuw wettelijk beleid'. Dit (incidentele) projectbudget is formeel toegekend bij de vaststelling van de begroting 2021.

Risico's en beheersmaatregelen

De effecten van klimaatverandering in Staphorst variëren van klein/matig tot aanzienlijk, maar herkent men de impact van de klimaatstressopgaven?

De klimaatdialogen kunnen het beste worden gevoerd op momenten dat er kan worden ingespeeld op actuele ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij de herinrichting van een straat. Maar vooral ook in situaties waarin er sprake is van een urgentiebesef, bijvoorbeeld als de straten blank staan door extreme regenval, of juist als het heel droog is of heet. In dat opzicht zijn calamiteiten een natuurlijk moment om de dialoog over klimaatadaptatie aan te gaan. Zo wordt een hete zomer over het algemeen als ongemakkelijk ervaren op een warme zomerdag waarin mensen niet in de gelegenheid zijn om verkoeling te vinden. Maar als mensen op een winterse dag worden gevraagd wat ze van de hete zomer vonden, dan is men vaak positiever en daardoor zullen ze de ernst van de situatie niet zo snel meer herkennen. Calamiteiten zijn natuurlijk niet te plannen. Wel is er sprake van een strakke planning zoals geschetst in hoofdstuk 6, waarvan niet kan worden afgeweken als we in 2021 een uitvoeringsagenda

gemeente Staphorst

gereed willen hebben. Daarom is het belangrijk dat tijdens het voeren van de risicodialogen de urgentie van de problematiek helder is voor de betreffende stakeholders. Ook kan er tijdens de periode waarop de risicodialogen gepland zijn, aansluiting worden gevonden op momenten waarop het urgentiebesef hoog is.

Denken in doemscenario's

Tegelijkertijd moet het urgentiebesef niet leiden tot het denken in doemscenario's. Situaties die nu nog als calamiteit worden gezien, kunnen in de toekomst juist kansen bieden als de omgeving daarop is ingericht. Zo is regen in een droge periode zeer welkom, maar dan moeten er wel maatregelen zijn genomen om het regenwater vast te houden om schade door regenval te voorkomen. De ruimtelijke ontwikkelingen als gevolg van klimaatadaptatie moeten daarom worden beschouwd als kansen. Hierdoor zijn stakeholders meer geneigd om mee te denken over maatregelen en oplossingsrichtingen. Ook komt denken in kansen het creëren van bewustwording ten goede.

Uitvoering

De aanpak voor het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en het opstellen van de uitvoeringagenda, is uitgewerkt in de bijgevoegde startnotitie.

Communicatie

In de bijgevoegde startnotitie wordt een advies gegeven over hoe stakeholders betrokken dienen te worden bij de risicodialogen. Voorafgaand aan de risicodialogen zullen er eerst intakegesprekken worden gevoerd met stakeholders om af te stemmen of zij zichzelf inderdaad in deze geadviseerde rollen zien.

Digitaal bijgevoegd / ter inzage liggende stukken

Bij de raadsstartnotitie zijn de volgende stukken bijgesloten:
Bijlage 1: Bestuursakkoord Ruimtelijke Adaptatie
Bijlage 2: Achtergrondinformatie nationaal beleid, klimaatstresstest en risicodialoog
Bijlage 3: Klimaatstresstest Staphorst en aanbevelingen voor vervolgtraject
Bijlage 4: Toelichting werkwijze clustering thema's en prioritering
Bijlage 5: Interne stakeholders
Bijlage 6: Externe stakeholders

Burgemeester en wethouders van Staphorst,

G.J. Kok MDR , burgemeester.

M. Kragting-de Groot , secretaris.